

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ОХТИРСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
СУМСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ
ЦИКЛОВА КОМІСІЯ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ

КУРСОВА РОБОТА

З дисципліни “Підприємницька діяльність”

на тему: „Бізнес-план діяльності фермерського господарства

Виконала: студентка III курсу, 36 групи
галузі знань 07 Управління та адміністрування
спеціальності 076 Підприємництво та торгівля

Світлана КРАВЧЕНКО

Керівник - викладач

Анна КОГУТ

Оцінка за національною шкалою

Члени комісії

(підпис)

(підпис)

м. ОХТИРКА – 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ОХТИРСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
СУМСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»

Відділення Будівництва, економіки та фінансових технологій
Циклова комісія економічних спеціальностей
Освітньо-кваліфікаційний рівень фаховий молодший бакалавр
Шифр та найменування галузі знань 07 Управління та адміністрування
Освітньо-професійна програма Підприємництво, торгівля та біржова діяльність
Спеціальність 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

ЗАТВЕРДЖУЮ
Голова ЦК економічних спеціальностей
_____ Анна КОГУТ
«_____» _____ 2026 р

ЗАВДАННЯ
на курсову роботу з дисципліни
„Підприємницька діяльність”
студентці 3 курсу 36 групи
Світлані КРАВЧЕНКО

Тема роботи: „Бізнес-план діяльності фермерського господарства.”

Вихідні дані:

1. Земельна площа – 248 га ріллі:
 - а) 48 га ріллі – у власності фермерського господарства
 - б) 200 га ріллі – у користуванні фермерським господарством
2. Назва сільськогосподарських культур:
 - а) озима пшениця;
 - б) ячмінь;
 - в) гречка;
 - г) соняшник.
3. Грошова оцінка 1 га ріллі - 27000 грн.
4. Орендна плата 5%.
5. Умови одержання кредиту
 - а) Період кредитування 12 місяців;
 - б) Процентна ставка (річних) 30%.

Дата видачі завдання «_____» _____ 2026 р.

Керівник курсової роботи _____ Анна КОГУТ

Завдання до виконання прийняв студент «_____» _____ 2026 р.

Студент (ка) _____

Розглянуто і схвалено на засіданні ЦК економічних спеціальностей

Протокол № _____ від _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4.
1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ З УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГАЛУЗІ.....	5
1.1 Бізнес-план та основні етапи його формування	
1.2. Умови формування бізнес-плану з урахуванням специфіки галузі виробництва	
1.3. Правове регулювання процесу розробки бізнес-плану	
2. РОЗРОБКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ.....	10
2.1 . Короткий опис підприємницького проекту	
2.2 Опис підприємства	
2.3 Опис продукції та ринку	
2.4 Управління та організація виробництва	
2.5 План виробництва	
2.6. План маркетингу	
2.7. Фінансовий план	
2.8 Ризик і шляхи його зниження	
3. ОХОРОНА ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	28
3.1 Загальні положення	
3.2 Безпека польових робіт під час воєнного стану	
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	33

ВСТУП

Ефективне створення, розвиток і стабільне функціонування підприємства потребують ретельного планування, основним інструментом якого є бізнес-планування. Особливо воно необхідне при запуску нового проекту, виду діяльності або структурного підрозділу. Бізнес-план дозволяє провести попередній аналіз і оцінити перспективи проекту, що є особливо актуальним в умовах сучасної економіки, коли бізнес стикається з високою конкуренцією та швидкими змінами.

Бізнес-план — це документ, який чітко формулює ідею, шляхи її реалізації, передбачувані витрати й прибутки, а також враховує ринкові, фінансові, організаційні та інші чинники, включно з ризиками й очікуваними результатами. Його розробка охоплює як стратегічне планування, так і конкретні дії для досягнення поставлених цілей.

Сільське господарство є ключовою галуззю економіки України, що впливає на продовольчу безпеку, валютні надходження, рівень регіонального розвитку та загальний стан економіки. Проблеми аграрного сектору, такі як нестача якісної сировини, зростання виробничих витрат, посилення конкуренції та зниження купівельної спроможності населення, вимагають більш зваженого та гнучкого підходу до планування.

Бізнес-план охоплює всі основні напрямки діяльності підприємства — від опису технологічного процесу до фінансових розрахунків ефективності. Його наявність не лише підвищує результативність, а й допомагає зменшити ризики при старті нових ініціатив.

Основна мета бізнес-плану — виявити сильні та слабкі сторони бізнесу, деталізувати стратегію розвитку, залучити інвесторів і мінімізувати можливі ризики. У даному випадку дослідження базується на діяльності фермерського господарства “Зелена долина України”.

1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ З УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГАЛУЗІ

1.1 Бізнес-план та основні етапи його формування

Бізнес-план підприємства - це письмовий документ, в якому викладено суть, напрямки і способи реалізації підприємницької ідеї, охарактеризовано ринкові, виробничі, організаційні та фінансові аспекти майбутнього бізнесу, а також особливості управління ним.

Основні функції бізнес-плану

- надання всебічної інформації кредиторам та інвесторам про підприємство, в першу чергу про його стабільність та ефективність;
- обґрунтування основної мети підприємницької діяльності;
- стислий опис підприємницької діяльності, зокрема процесу виробництва.

Принципи складання бізнес-плану

1. Якісне та змістовне оформлення (зовнішній вигляд, чіткі малюнки, фотографії, розрахунки).
2. Чітке орієнтування на адресата (кредитора або інвестора).
3. Ретельна характеристика певного сегмента ринку, потреб споживачів та їх переваг, при купівлі товарів і послуг даного підприємства.
4. Переконливість в реалізації основної ідеї.

Загальна методологія розробки бізнес-плану охоплює три стадії: початкову, підготовчу та основну.

Методика розробки бізнес-плану

- вибір продукції для ринку;
- дослідження ринкового середовища для майбутнього бізнесу;
- вибір і обґрунтування місця для розміщення підприємства, яке починає свою діяльність;
- розробка цінової і збутової політики;
- опис потенційних ризиків і дій для їх мінімізації;

- оцінка фінансових параметрів бізнесу;
- узагальнення висновків з основних положень бізнес-плану.

Бізнес-план повинен орієнтуватися на дійсних припущеннях. Прогнози повинні бути обґрунтовані, в залежності від тенденції і прогнозу розвитку галузі, на висновках проведення вивчення ринку, на досвіді діяльності конкурентів.

У процесі планування бізнесу потрібно орієнтуватися на найгірший результат.

Бізнес-план повинен бути легким для сприйняття, чітким та логічним. [1]

Мета бізнес-плану – це обґрунтування доцільності створення або розвитку підприємства, визначення шляхів реалізації підприємницької ідеї та оцінка економічної ефективності майбутньої діяльності.

Бізнес-план допомагає підприємцю чітко сформулювати цілі діяльності, визначити необхідні ресурси, оцінити можливі ризики та розробити стратегію розвитку підприємства. Крім того, він є важливим документом для залучення інвестицій, отримання кредитів та налагодження співпраці з партнерами.

Основна мета бізнес-плану полягає у:

- обґрунтуванні економічної доцільності реалізації бізнес-ідеї;
- визначенні основних напрямків розвитку підприємства;
- плануванні фінансових, матеріальних і трудових ресурсів;
- оцінці очікуваних результатів діяльності;
- залученні інвесторів та кредиторів;
- прогнозуванні можливих ризиків і шляхів їх подолання.

Таким чином, бізнес-план є важливим інструментом планування та управління підприємницькою діяльністю [3].

1.2. Умови формування бізнес-плану з урахуванням специфіки галузі виробництва

Сільське господарство – галузь господарства, завданням якої є забезпечення населення продовольством і отримання сировини для цілого ряду галузей промисловості. На відміну від промисловості, технологічний процес в сільському господарстві тісно пов'язаний з природою, де земля виступає в ролі головного засобу виробництва. Саме тому ця галузь має більший вплив на природне середовище, ніж будь-яка інша галузь народного господарства. [4]

Сільське господарство України є однією з найважливіших галузей національної економіки, оскільки забезпечує продовольчу безпеку держави, формує значну частину валютних надходжень та створює робочі місця у сільських територіях. За підсумками 2025 року аграрний сектор продемонстрував високі показники виробництва зернових та олійних культур, попри складні зовнішні та внутрішні умови функціонування. Україна зібрала близько 57,6 млн тонн зерна та 17,3 млн тонн олійних культур, що дозволило їй конкурувати з провідними європейськими виробниками за обсягами врожаю. [5]

Особливо сільського виробництва:

1. Природні та кліматичні умови.

Рослинництво значною мірою залежить від погодних умов, рівня опадів та тривалості вегетаційного періоду. Це потребує включення у бізнес-план оцінок ризиків, прогнозів врожайності та заходів щодо захисту рослин від несприятливих природних факторів.

2. Сезонність виробничого циклу.

Діяльність у рослинництві має чітку сезонну структуру — від посівної до збирання врожаю. У зв'язку з цим у бізнес-плані має бути передбачено графік основних агротехнічних робіт, відповідні витрати на матеріали та оплату праці, а також очікувані фінансові надходження після збору продукції.

3. Ринкова кон'юнктура та ціни.

Ціни на сільськогосподарську продукцію, зокрема на зернові та олійні культури, суттєво впливають на фінансові результати господарства. За даними Державної служби статистики України, у 2025 році структура посівних площ та виробництва культур формувалася під впливом світових та внутрішніх ринкових тенденцій, що має бути враховано у прогнозах доходів підприємства. [6]

4. Витрати на ресурси та матеріали.

Економічна доцільність виробництва значною мірою залежить від собівартості ресурсів — паливно-мастильних матеріалів, добрив, засобів захисту рослин та насіння. За даними міжнародних джерел, у 2026 році зростання цін на паливо та

добрива не створює загрози для весняної посівної кампанії, проте впливає на планування витрат. [7]

Урахування цих умов формування бізнес-плану є важливою передумовою його відповідності реальним виробничим, ринковим та фінансовим умовам діяльності у сфері рослинництва. Це дозволяє обґрунтувати економічну доцільність підприємницького проекту, передбачити ризики та оптимально розподілити ресурси.

1.3. Правове регулювання процесу розробки бізнес-плану

Розробка бізнес-плану фермерського господарства здійснюється на підставі чинного законодавства України, яке регулює діяльність у сфері сільського господарства, використання земельних ресурсів, охорону навколишнього середовища та державну аграрну політику. Відповідність бізнес-плану правовим нормам забезпечує легітимність діяльності підприємства та дозволяє залучати інвестиції й державну підтримку.

Законодавчою основою діяльності фермерських господарств є Конституція України, яка гарантує право власності та свободу підприємницької діяльності. Положення Конституції встановлюють базові принципи реалізації бізнес-ідей та забезпечують захист прав підприємців у сфері аграрного виробництва.

Земельний кодекс України (статті 93–96) регулює питання оренди та використання земель сільськогосподарського призначення. Він визначає порядок укладання договорів оренди землі, строки користування земельними ділянками та права й обов'язки орендаря. Ці норми є ключовими для планування розміщення виробничих площ та оцінки витрат на земельні ресурси у бізнес-плані.

Закон України «Про фермерське господарство» від 19.06.2003 року визначає правові підстави створення та діяльності фермерських господарств, їхні права та обов'язки, а також порядок державної реєстрації. Цей закон є основним нормативним актом, що регламентує організаційно-правові форми фермерського бізнесу.

Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» (21.07.2020) встановлює правила об'єднання фермерів у кооперативи для спільного виробництва, збуту продукції та підвищення ефективності діяльності. Кооперативна форма організації дозволяє оптимізувати ресурси та розподілити ризики, що повинно бути враховано у фінансовому та організаційному планах бізнес-проекту.

Закон України «Про засади державної аграрної політики та державної політики сільськогосподарського розвитку» (24.06.2004) регламентує державну підтримку сільського господарства, розвиток аграрної науки, інноваційні проекти

та заходи з підвищення ефективності агровиробництва. Врахування цих положень дозволяє фермерському господарству отримувати пільги, гранти та інші форми підтримки при реалізації бізнес-плану.

Закон України «Про охорону навколишнього середовища» (29.06.1991) визначає екологічні вимоги до господарської діяльності, порядок використання природних ресурсів та заходи щодо мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище. У бізнес-плані фермерського господарства обов'язково потрібно передбачити відповідність діяльності цим нормам, включаючи утилізацію відходів, захист ґрунтів і водних ресурсів.

Таким чином, правове регулювання процесу розробки бізнес-плану забезпечує відповідність діяльності фермерського господарства законодавчим вимогам, мінімізує ризики юридичних порушень і створює підґрунтя для стабільного розвитку підприємства.

2. РОЗРОБКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ

2.1 . Короткий опис підприємницького проекту

Підприємницький проект передбачає створення та розвиток фермерського господарства «Зелена Долина України», яке спеціалізуватиметься на вирощуванні сільськогосподарських культур, зокрема пшениці, ячменю, гречки та соняшнику. Основний напрям діяльності господарства — рослинництво з орієнтацією на ефективне використання земельних ресурсів.

Господарство функціонуватиме на території України та використовуватиме орні землі загальною площею близько 248 га. Обраний напрям діяльності обумовлений сприятливими природно-кліматичними умовами, а також стабільним попитом на продукцію рослинництва.

Метою підприємницького проекту є впровадження сучасних агротехнологій, підвищення врожайності сільськогосподарських культур та отримання стабільного прибутку від реалізації продукції.

Організаційно-правова форма господарства — фермерське господарство.

Проект має на меті:

- отримання прибутку від господарської діяльності;
- ефективне використання земельних ресурсів;
- забезпечення споживачів якісною сільськогосподарською продукцією;
- зміцнення позицій на аграрному ринку;
- розвиток партнерських зв'язків із покупцями та постачальниками.

Для досягнення поставлених цілей планується застосування сучасних технологій обробітку ґрунту, використання якісного насіння, добрив і засобів захисту рослин, що дозволить підвищити ефективність виробництва.

Таким чином, реалізація даного проекту є перспективною та економічно доцільною в умовах розвитку аграрного сектору України.

2.2 Опис підприємства

Фермерське господарство " Зелена Долина України" розташоване в селі Іванівка, Кириківської територіальної громади, Охтирського району, Сумської області. Найближчим населеним пунктом є село Кириківка що знаходиться на відстані 16 км, найближчим містом є Охтирка, що знаходиться на відстані 20 км. До обласного центру, міста Суми, відстань становить 100 км.

Підприємство "Зелена Долина України" організоване як фермерське господарство. Воно спеціалізується на вирощуванні таких сільськогосподарських культур, як озима пшениця, ячмінь, гречка та соняшник.

Земельна площа 248 га

48 га ріллі – власність

200 га ріллі – користування

Природні умови в регіоні розташування підприємства є сприятливими для агровиробництва. Клімат характеризується помірно континентальними умовами: зими тут холодні, а літо м'яке і не надто жарке. Середня температура влітку коливається від 19°C до 21°C, а в зимку — від -6°C до -7°C. Максимальна кількість опадів припадає на літній період, і загальна річна кількість опадів варіюється від 500-600 мм.

У північно-східній частині Сумської області, де знаходиться с. Іванівка, переважають чорноземи типові та опідзолені. Ці ґрунти відзначаються високим вмістом гумусу (3,0–5,5%), що сприяє їхній родючості, сприятливій для сільського господарства (під впливом ерозії товщина може змінюватися, особливо на схилах). Завдяки глибокому гумусовому горизонту, ці ґрунти добре утримують вологу, що важливо для вирощування зернових культур та соняшнику.

Для цих ґрунтів характерна відносно велика товщина гумусового горизонту, яка становить:

Чорноземи типові – 60–120 см

Чорноземи опідзолені – 40–80 см

Сірі лісові ґрунти – 30–60 см

Лучні та алювіальні ґрунти біля водойм – 80–100 см

Завдяки таким ґрунтам, сільське господарство в цьому регіоні є розвиненим, зокрема вирощування зернових культур, гречки та соняшнику. Для підвищення родючості землі тут регулярно вносять органічні добрива, проводять травосіяння та поступово поглиблюють орний шар.

Фермерське господарство «Зелена Долина України» має в складі основні засоби, вартість яких складає – 501200 грн

При вирощуванні зернових культур (пшениця озима, ячмінь, гречка, соняшник) підприємство використовує традиційні технології.

2.3 Опис продукції та ринку

У сучасних умовах розвитку аграрного сектору України значну роль відіграє вирощування зернових та олійних культур, зокрема озимої пшениці, ячменю, гречки та соняшнику. Дані культури формують основу продовольчої безпеки

держави, забезпечують сировиною переробну промисловість та мають важливе значення для експортного потенціалу країни.

Озима пшениця є провідною зерновою культурою, що використовується для виробництва борошна, хлібобулочних виробів та кормів. Вона характеризується високою врожайністю, значним вмістом білка та стабільним попитом на ринку. Станом на 2026 рік ринок озимої пшениці в Україні залишається відносно стабільним. Значна частина продукції експортується, що забезпечує надходження валютних коштів. Попит підтримується як внутрішнім споживанням, так і зовнішніми ринками. Основними факторами впливу є погодні умови, рівень врожайності, логістика та кон'юнктура світового ринку.

Ячмінь є важливою зерновою культурою, яка використовується переважно у тваринництві та пивоварній промисловості. Він відзначається скоростиглістю, невибагливістю до умов вирощування та широкою сферою застосування.

У 2026 році ринок ячменю характеризується скороченням посівних площ, проте виробництво залишається відносно стабільним за рахунок підвищення врожайності. Основна частина продукції спрямовується на експорт. Ринок залежить від зовнішнього попиту, що зумовлює його чутливість до змін світових цін.

Гречка є цінною круп'яною культурою, яка використовується переважно для харчових цілей. Вона має високі поживні та дієтичні властивості та користується стабільним попитом серед населення.

У 2026 році ринок гречки характеризується нестабільністю, спричиненою скороченням виробництва у попередні роки. Це призвело до підвищення цін та стимулювало збільшення посівних площ. Ринок є переважно внутрішньо орієнтованим і має обмежений експортний потенціал.

Соняшник є основною олійною культурою в Україні та використовується для виробництва соняшникової олії, шроту та інших продуктів переробки. Він характеризується високою рентабельністю та стабільним попитом.

Станом на 2026 рік ринок соняшнику залишається одним із найперспективніших. Незважаючи на можливі коливання врожайності, попит з боку переробних підприємств та міжнародних ринків залишається високим. Україна зберігає провідні позиції у світі за експортом соняшникової олії.

Озима пшениця, ячмінь, гречка та соняшник є ключовими культурами аграрного виробництва України. Вони мають різне функціональне призначення та ринкову орієнтацію: одні забезпечують експортний потенціал, інші — внутрішні потреби населення. У 2026 році їх ринки характеризуються відносною стабільністю, однак залишаються залежними від погодних умов, економічної ситуації та зовнішньоекономічних факторів.

2.4 Управління та організація виробництва

Трудомісткість є одним із ключових показників ефективності виробництва, оскільки дозволяє оцінити продуктивність праці на підприємстві. Чим нижча трудомісткість, тим менше часу потрібно для виготовлення продукції, а отже, тим вищою є продуктивність праці та ефективність виробничого процесу. І навпаки, висока трудомісткість свідчить про значні витрати робочого часу і може вказувати на потребу в модернізації обладнання, удосконаленні технологій або підвищенні кваліфікації працівників.

Показник трудомісткості використовується для планування виробництва, аналізу ефективності праці, порівняння різних підприємств або технологій, а також для виявлення резервів підвищення продуктивності. Зменшення трудомісткості є важливим завданням будь-якого підприємства, оскільки воно безпосередньо впливає на собівартість продукції та конкурентоспроможність на ринку.

Загальновідомо, що трудомісткість продукції T , люд.-год., розраховується за формулою

$$T = T_{\text{ф}} / \text{ВП}, \quad (2.1)$$

де $T_{\text{ф}}$ – фактичний фонд робочого часу, людино-годин;

ВП – обсяг виробництва продукції (в натуральному або вартісному виразі).

Таблиця 2.1 – Трудомісткість виробництва

Продукція	Площа, га	Структура посівної площі, %	Затрати праці на 1 га люд.-год.	Затрати праці всього, люд.-год.
Пшениця озима	62	25	18	1116
Ячмінь	62	25	12,5	775
Гречка	62	25	6,4	396,8
Соняшник	62	25	17,4	1078,8
РАЗОМ	248	100	-	3366,60

Загальна площа становить 248 га: пшениця озима – 62 га, ячмінь – 62 га, гречка – 62 га, соняшник – 62 га. Всього затрати праці становлять – 3366,60 люд/год. З них найбільше займає пшениця озима – 1116 люд/год., а найменше - гречка – 396,8 люд/год.

Рекомендована кількість працюючих на підприємстві залежатиме від загальних витрат праці 3366,60 люд/год та річного фонду робочого часу одного працюючого ($280 \text{ днів} \cdot 7 \text{ год} = 1960 \text{ год}$). Тому на підприємстві буде 2 постійно працюючий. На сезонні роботи пов'язані з посівом та збиранням урожаю буде залучатися додаткова робоча сила.

Оплата праці — це система відносин, пов'язаних із визначенням, нарахуванням і виплатою грошової винагороди працівнику за виконану ним роботу відповідно до трудового договору. Вона є основною формою доходу найманих працівників і важливим елементом економічної мотивації праці.

Рівень оплати праці залежить від кількох факторів: складності та умов роботи, кваліфікації працівника, кількості та якості виконаної роботи, а також результатів діяльності підприємства. Основною метою заробітної плати є стимулювання працівників до підвищення продуктивності праці та забезпечення ефективного функціонування підприємства.

Оплата праці виконує не лише відтворювальну функцію (забезпечення працівника засобами для життя), але й стимулюючу та регулюючу функції. Вона впливає на рівень життя населення, продуктивність праці та економічний розвиток підприємств і країни загалом.

Таблиця 2.2 – Витрати на оплату праці

Продукція	Затрати праці всього, люд.- год.	Тарифна ставка, грн.	Витрати на оплату праці, грн.
Пшениця озима	1116	120	133920
Ячмінь	775	120	93000
Гречка	396,8	120	47616
Соняшник	1078,8	120	129456
РАЗОМ	3366, 60	-	403992

Витрати на оплату праці становлять 403992 грн., при тарифній ставці – 120 грн. Найбільші витрати на оплату праці по озимій пшениці – 133920 грн., а найменше по гречці – 47616 грн.

2.5 План виробництва

Загальна площа для вирощування в плановому році сільськогосподарських культур становить 248 га.

Площа для вирощування озимої пшениці складає 62 га, ячменю – 62 га, гречки – 62 га, соняшника – 62 га.

Урожайність — це показник ефективності сільськогосподарського виробництва, який характеризує кількість продукції (зерна, насіння, плодів тощо), отриманої з одиниці площі (зазвичай з 1 гектара посівів) за певний період часу. Вона виражається у центнерах або тоннах з гектара (ц/га або т/га) і є основним показником продуктивності рослинництва.

Урожайність сільськогосподарських культур залежить від комплексу природних, агротехнічних, біологічних та економічних факторів. До основних з них належать кліматичні умови, родючість ґрунтів, якість насіннєвого матеріалу, рівень застосування добрив та засобів захисту рослин, а також ступінь механізації

виробничих процесів. Сукупна дія цих факторів визначає кінцевий обсяг виробленої продукції з одиниці площі.

Основний обробіток землі для озимої пшениці та соняшнику здійснюється восени, а для ячменю і гречки – весною. До передпосівної обробки ґрунту під озимі входять операції: закриття вологи (ДТ-75+С-11), вирівнювання поля (ДТ-75+ВП-8), культивація (Т-150К+КПС-4) та прикочування (МТЗ-80+С-11+ККШ-6). Закриття вологи та культивація є важливими агротехнічними заходами для підготовки ґрунту під посів соняшника, виконуючись з використанням вищевказаних агрегатів. Перед посівом ярих культур передбачена оранка на глибину 20-22 см (Т-150К+ПЛН-5-35) та культивація.

Догляд за посівами передбачає післяпосівне прикочування ґрунту, досходове та повсходове боронування (Т-70С+С-11+ЗОР0,7), внесення пестицидів (МТЗ-80+ОП-3200). Догляд за посівами соняшнику обов'язково включає повсходове боронування та сапування (МТЗ-80+КРН-4,2).

Збирання врожаю пшениці озимої, ячменю, гречки та соняшника здійснюється залученою технікою іноземного виробництва.

Отже розрахуємо валовий збір сільськогосподарських культур по формулі:

$$ВЗ = У * П_k$$

де ВЗ – валовий збір, ц;

У – урожайність (основної чи побічної) продукції відповідно основної, %;

П_к – площа вирощування даної культури, га,

Валовий збір продукції визначається шляхом множення площі даної культури на відповідну урожайність (дивись таблицю 2.3).

Таблиця 2.3 – Виробництво продукції

Продукція	Площа, га	Урожайність ц/га	Валовий збір, ц
Пшениця озима	62	40	2480
Ячмінь	62	30	1860
Гречка	62	18	1116
Соняшник	62	15	930
РАЗОМ	248	-	6386

Валовий збір разом становить 6386 ц, з них: озима пшениця – 2480 ц, ячмінь – 1860 ц, гречка – 1116 ц, соняшник – 930 ц.

Валове виробництво у рослинництві — це загальний обсяг продукції рослинництва, отриманий у господарстві (або в регіоні, країні) за певний період часу (зазвичай за рік) у натуральному вираженні, без урахування її подальшого використання чи реалізації.

Насіннєвий фонд створюється з метою гарантування безперервності виробничого процесу, зниження залежності від зовнішніх постачальників та забезпечення стабільності аграрного виробництва. Його наявність дозволяє уникнути затримок у посівній кампанії, а також забезпечує контроль за якістю насіння, що використовується у господарстві.

Товарна продукція рослинництва — це частина валової продукції, яка виробляється у сільськогосподарському підприємстві та призначається для реалізації (продажу) на ринку.

Товарна продукція є основним джерелом доходу фермерського господарства, тому її обсяг і якість безпосередньо впливають на прибутковість підприємства та його конкурентоспроможність на аграрному ринку.

Таблиця 2.4 – Баланс використання продукції

Продукція	Валове виробництво, ц	Насіннєвий фонд , ц	Кормова база, ц	Товарний фонд, ц
Пшениця озима	2480	111,6	31	2337.4
Ячмінь	1860	111,6	29	1719.4
Гречка	1116	62	-	1054
Соняшник	930	3,72	-	926.28
РАЗОМ	6386	288.92		6037.08

Валове виробництво разом становить 6386 ц, найбільше по пшениці озимій – 2480 ц. Насіннєвий фонд разом становить 288.92 ц. Товарний фонд разом становить 6037.08 ц, з них: озима пшениця – 2337.4 ц, ячмінь – 1819.4 ц, гречка – 1054 ц, соняшник – 926.28 ц.

Матеріальні ресурси є однією з основних складових виробництва в рослинництві, оскільки саме від їх кількості та якості залежить рівень урожайності, собівартість продукції та кінцеві фінансові результати підприємства. Правильне визначення потреби в ресурсах дозволяє уникнути їх дефіциту або надлишку, що сприяє раціональному використанню коштів і підвищенню ефективності господарської діяльності.

Потреба в матеріальних ресурсах визначається на основі посівних площ, запланованої урожайності, технології вирощування культур та норм витрат на одиницю площі. Вона є важливим елементом планування діяльності підприємства та безпосередньо впливає на організацію виробництва і фінансове забезпечення господарства.

Забезпечення підприємства необхідними матеріальними ресурсами є передумовою стабільного функціонування, підвищення продуктивності та досягнення запланованих економічних результатів.

Таблиця 2.5 – Потреба в матеріальних ресурсах

№	Назва культур и	Насіння, кг		ПММ, кг		Мін. добрива, кг.д.р		Засоби захисту, кг		Органіка, т	
		На 1 га	всього	На 1 га	всього	На 1 га	всього	На 1 га	всього	На 1 га	всього
1	Пшениця озима	180	11160	86	5332	120	7440	1,4	86.8	40	2480
2	Ячмінь	180	11160	65	4030	80	4960	1,2	74.4	0	0
3	Гречка	100	6200	60	3720	110	6820	1	62	0	0
4	Соняшник	6	372	62	3844	180	11160	1	62	0	0
	Разом		28892		16926		30380		285,2		2480

Провівши розрахунки в даній таблиці щодо потреби в матеріальних ресурсах, визначили що потреба в насінні разом – 84692 кг, ПММ – 16926 кг, мінеральних добрив – 30380 кг, засобів захисту – 285.2 кг, органіки – 2480 т.

Витрати виробництва в рослинництві — це сукупність грошових витрат підприємства, пов'язаних із вирощуванням сільськогосподарських культур, збиранням урожаю та доведенням продукції до стану реалізації. Вони є важливим економічним показником, оскільки формують собівартість продукції та безпосередньо впливають на фінансові результати діяльності підприємства.

Рівень витрат у рослинництві залежить від ряду факторів, серед яких: природно-кліматичні умови, родючість ґрунтів, обрана технологія вирощування культур, рівень механізації виробництва, ціни на матеріальні ресурси (паливо, добрива, насіння, засоби захисту рослин), а також організація праці та ефективність управління господарством. Важливу роль відіграє і масштаб виробництва: за більших обсягів діяльності витрати на одиницю продукції можуть зменшуватися.

Витрати виробництва є важливою складовою економічної діяльності підприємства, а їх раціональне планування та контроль сприяють зниженню собівартості продукції і підвищенню ефективності виробництва.

Таблиця 2.6 – Витрати на виробництво

№	Назва культури	Стаття витрат, грн.					Разом
		Насіння	Мін. добрива	Органічні добрива	ПММ	Засоби захисту	
1	Пшениця озима	200880	238080	496000	239940	24738	1199638
2	Ячмінь	111600	153760	0	181350	21204	467914
3	Гречка	124000	204600	0	167400	17670	513670
4	Соняшник	11160	368280	0	172980	17670	570090
	Всього	447640	964720	496000	761670	81282	2751312

Витрати по кожній культурі складають: на насіння – 447640 грн, мінеральні добрива – 964720 грн, органічні добрива – 496000 грн, паливо-мастильні матеріали – 761670 грн, засоби захисту – 81282 грн. Разом всі витрати становлять 2751312 грн.

Основні засоби в сільському господарстві — це матеріальні активи підприємства, які використовуються у виробничому процесі тривалий час (більше одного року) і поступово переносять свою вартість на собівартість продукції через амортизаційні відрахування. Вони є важливою складовою матеріально-технічної бази аграрного виробництва та визначають його виробничі можливості.

Основні засоби поділяються на виробничі та невиробничі. Виробничі безпосередньо беруть участь у процесі створення продукції (техніка, обладнання, будівлі виробничого призначення), тоді як невиробничі використовуються для соціальних потреб працівників підприємства (житлові будинки, об'єкти соціальної інфраструктури).

Важливою характеристикою основних засобів є їх зношування, яке поділяється на фізичне та моральне. Фізичне зношування пов'язане з поступовою втратою працездатності внаслідок експлуатації, а моральне — із застаріванням техніки та появою більш сучасних і продуктивних засобів.

Значення основних засобів у сільському господарстві є надзвичайно важливим. Вони забезпечують безперервність виробничого процесу, підвищують продуктивність праці, скорочують витрати ручної праці та сприяють зростанню ефективності виробництва. Від рівня забезпеченості підприємства основними засобами залежить своєчасність виконання польових робіт, якість обробітку ґрунту, рівень урожайності та конкурентоспроможність продукції на ринку.

Таблиця 2.7 – Наявність технічних ресурсів

Назва	Балансова вартість, грн.
Т-150К	120000
Е-70С	85000
МТЗ-80	42000
ПЛН-5-35	12500
КСП-4	15200
ССТ-12	12000
С-11+3ОР0,7	12200
КФ-5,4	0
УСМК	13000
С-11+ККШ-6	0
СПЧ-6	0
КРН-4,2	13000
ОП-3200	15400
БМ-6	0
2ПТС-4	0
РКС-6	42000
СПС-4,2	12400
ГАЗ-53	24000
КАМАЗ 5110	0
КЗС	12000
Всього	430700
Ангар для техніки	32500
Зерносклад	38000
Разом	501200

Амортизація — це процес поступового перенесення вартості основних засобів на собівартість продукції в міру їх використання та зношування.

Класифікаційний перелік груп основних засобів та інших необоротних активів у Податковому кодексі:

група 1 — земельні ділянки,

група 2 — капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом;

група 3 — будівлі споруди, передавальні пристрої;

група 4 — машини та обладнання, з них: електронно-обчислювальні машини, інші комп'ютерні програми, інші інформаційні системи, комутатори;

група 5 — транспортні засоби;

група 6 — інструменти, інвентар (меблі); |

- група 7 — тварини;
- група 8 — багаторічні насадження;
- група 9 — інші основні засоби;
- група 10 — бібліотечні фонди, архівні документи;
- група 11 — малоцінні необоротні матеріальні активи;
- група 12 — тимчасові (нетитульні) споруди;
- група 13 — природні ресурси;
- група 14 — інвентарна тара;
- група 15 — предмети прокату;
- група 16 — довгострокові біологічні активи.

Сума витрат на амортизаційні відрахування визначається за формулою

$$A = \frac{B_n \times H_a}{100} \quad (2.3)$$

де B_n – балансова вартість основних засобів на початок планового року, грн...

H_a – норма відрахувань, %.

Річні норми амортизаційних відрахувань у % від балансової вартості в розмірах:

3 група – 5%, 4 група – 20%, 5 група – 20%.

Розрахунок сум витрат на амортизаційні відрахування (див. в таблиці 2.8).

Таблиця 2.8 – Визначення амортизації

Основні засоби виробництва	Балансова вартість, грн.	Знос, %	Амортизація, грн.
Будівлі	70500	5	3525
Автотранспорт	24000	20	4800
Трактори	247000	20	49400
Комбайни	42000	20	8400
С/г машини	105700	20	21140
Обладнання	12000	20	2400
Всього	501200	-	89665

Амортизація основних фондів становить 501200 грн, з них: будівлі – 70500 грн, автотранспорт – 24000 грн, трактори – 24700 грн, комбайни – 42000 грн, с/г машини – 105700 грн, обладнання – 1200 грн.

Оренда землі є однією з найпоширеніших форм організації аграрного виробництва, оскільки не всі підприємства мають достатню кількість власних земельних ресурсів. Вона дозволяє розширити площі обробітку без значних капіталовкладень у придбання землі.

Важливість оренди землі полягає у наступному:

- забезпечує доступ до земельних ресурсів для ведення господарської діяльності;
- сприяє розширенню виробництва та збільшенню обсягів продукції;
- дозволяє ефективно використовувати земельні ресурси;
- зменшує фінансове навантаження на підприємство порівняно з купівлею землі;
- створює умови для стабільного функціонування фермерських господарств.

Таким чином, оренда сільськогосподарських угідь є важливим економічним інструментом, який забезпечує розвиток аграрного виробництва та раціональне використання земельних ресурсів.

Таблиця 2.9 – Визначення орендної плати

Орендна плата	Площа, га	Вартість 1 га, грн	Розмір орендної плати, %	Всього за 1 га, грн	Всього, грн.
	200	27000	5	1350	270000

За результатами таблиці орендна плата за 1 га становить 27000 грн, а всього за площу 200 га, яка орендована – 270000 грн.

Страховання врожаю — це система економічних відносин, спрямована на захист сільськогосподарського підприємства від фінансових втрат у разі загибелі або пошкодження врожаю внаслідок несприятливих факторів.

У сільському господарстві діяльність значною мірою залежить від природно-кліматичних умов, тому виробники постійно стикаються з ризиками, такими як посуха, надмірні опади, заморозки, град, шкідники та хвороби рослин. Усі ці фактори можуть призвести до значного зниження врожайності або повної втрати продукції.

Необхідність страхування врожаю полягає у наступному:

- захист від фінансових збитків у разі втрати врожаю;
- забезпечення стабільності доходів підприємства;
- підвищення фінансової стійкості господарства;
- можливість отримання кредитів (банки частіше кредитують за наявності страхування);
- зниження підприємницьких ризиків у аграрній діяльності.

Таблиця 2.10 – Страхування врожаю

Вид продукції	Урожайність, ц/га	Валовий збір, ц	Ціна 1 ц, грн..	Вартість врожаю, грн..	Страхова ставка, %	Сума страхового внеску, грн.
Пшениця озима	40	2480	750	1860000	0,5	9300
Ячмінь	30	1860	550	1023000	0,5	5115
Гречка	18	1116	950	1060200	0,5	5301
Соняшник	15	930	1400	1302000	0,5	6510
РАЗОМ	-	6386		5245200		26226

За показниками урожайності, валового збору та ціни, визначили вартість врожаю всього: 5245200 грн, із них: озима пшениця – 1860000 грн, ячмінь – 1023000 грн, гречка – 1060200 грн, соняшник – 1302000 грн. Також за допомогою страхової ставки визначили суму страхового внеску всього 26226 грн, з них: озима пшениця – 9300 грн, ячмінь – 5115 грн, гречка – 5301 грн, соняшник – 6510 грн.

Витрати у рослинництві — це сукупність грошових витрат підприємства, пов'язаних із вирощуванням сільськогосподарських культур, включаючи підготовку ґрунту, посів, догляд за рослинами, збирання врожаю та доведення продукції до стану реалізації.

До складу витрат у рослинництві входять витрати на насіння, добрива, засоби захисту рослин, паливно-мастильні матеріали, оплату праці, амортизацію техніки та інші виробничі витрати.

Витрати у рослинництві формують собівартість продукції та є важливим показником ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства.

Таблиця 2.11 – Кошторис витрат

Види витрат	Сума, грн.
Насіння та посівний матеріал	447640
Мінеральні добрива	964720
Органічні добрива	496000
Засоби захисту рослин	81282
ПММ	761670
Оплата праці	403992
Амортизація	89665
Орендна плата	270000
Страхові внески	26226
Інші	35411,95
Всього	3576606,95

Зібравши всі витрати підприємства визначили інші виробничі витрати 1% від загальних витрат, які складають: 35411,95 грн. А всього витрати становлять: 3576606,95 грн.

Собівартість продукції включає витрати на сировину, матеріали, оплату праці, амортизацію основних засобів, паливно-мастильні матеріали, а також інші виробничі та загальногосподарські витрати.

Собівартість є важливим економічним показником, оскільки вона визначає рівень витрат на одиницю продукції та впливає на формування ціни, прибутку і рентабельності підприємства.

Рівень собівартості залежить від таких факторів:

- рівня витрат матеріальних ресурсів (насіння, добрив, пального);
- продуктивності праці;
- рівня механізації та технології виробництва;
- природно-кліматичних умов;
- урожайності сільськогосподарських культур;
- організації виробництва та управління;
- цін на ресурси та енергоносії.

Зниження собівартості продукції є важливим завданням підприємства, оскільки це сприяє підвищенню його конкурентоспроможності та ефективності господарської діяльності.

Таблиця 2.12 – Собівартість

№	Назва культури	Насіння	Мін. добрива	Органічні добрива	ПММ	Засоби захисту	Оплата праці	Аморт	Оренда	Інші	Страхові внески	Всього, грн	Валовий збір, ц	Собівартість, грн/ц
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Пшениця озима	200880	238080	496000	239940	24738	133920	22416,25	67500	8852,99	9300	1441627,24	2480	581,30
2	Ячмінь	111600	153760	0	181350	21204	93000	22416,25	67500	8852,99	5115	664798,24	1860	357,42
3	Гречка	124000	204600	0	167400	17670	47616	22416,25	67500	8852,99	5301	665356,24	1116	596,20
4	Соняшник	11160	368280	0	172980	17670	129456	22416,25	67500	8852,99	651000	804825,24	930	865,40
	Всього	447640	964720	496000	761670	81282	403992	89665	270000	35411,95	26226	3576606,95	6386	

В даній таблиці розрахували витрати, які становлять 3576606,95 грн, та розрахували собівартість культур: озима пшениця – 581,30 грн/ц, ячмінь – 357,42 грн/ц, гречка – 596,20 грн/ц, соняшник – 865,40 грн/ц.

2.6 План маркетингу

Виручка від продажу продукції — це сума грошових коштів, яку підприємство отримує від реалізації виробленої продукції, виконаних робіт або наданих послуг за певний період часу.

У рослинництві виручка формується за рахунок продажу сільськогосподарської продукції (зерна, олійних культур тощо) на внутрішньому або зовнішньому ринку.

Розмір виручки залежить від таких основних факторів:

- обсягу реалізованої продукції;
- рівня цін на продукцію;
- якості продукції;
- попиту на ринку;
- каналів збуту (оптова чи роздрібна реалізація);
- умов реалізації (договори, терміни поставки, логістика).

Таким чином, виручка є одним із ключових показників діяльності підприємства, оскільки вона визначає фінансові можливості господарства, впливає на прибуток і рівень рентабельності.

Таблиця 2.13 – Виручка від реалізації продукції

Продукція	Місяці						Всього		
	Вересень		Жовтень		Листопад				
	Обсяг, ц	Ціна, грн./ц.	Обсяг, ц	Ціна, грн./ц	Обсяг, ц	Ціна, грн/ц.	Обсяг, ц	Ціна, грн./ц	Вартість , грн.
Пшениця озима	1402,4 4	750	467,48	750	467,48	750	2337.4	750	1753050
Ячмінь	429,85	550	859,7	550	429,85	550	1719.4	550	945670
Гречка		950	527	950	527	950	1054	950	1001300
Соняшник		1400	463,14	1400	463,14	1400	926.28	1400	1296792
Всього	1832,2 9		2317,3 2		1887,4 7		6037.0 8		4996812

Прорахувавши обсяг продукції за вересень, жовтень, листопад визначили, що у вересні обсяг становить 1832,29 ц, у жовтні – 2317,32 ц, у листопаді – 1887,47 ц. Вартість продукції всього 4996812 грн, з них: озима пшениця – 1753050 грн, ячмінь – 945670 грн, гречка – 1001300 грн, соняшник – 1296792 грн.

2.7 Фінансовий план

Кредитування є важливим джерелом фінансування аграрного виробництва, оскільки сільське господарство потребує значних коштів для придбання матеріальних ресурсів (насіння, добрив, паливно-мастильних матеріалів), техніки, а також для покриття витрат у період між посівом і реалізацією продукції.

Необхідність кредитування в сільському господарстві зумовлена:

- сезонністю виробництва (витрати виникають раніше, ніж надходять доходи);
- значною потребою в обігових коштах;
- необхідністю оновлення техніки та впровадження сучасних технологій;
- потребою у фінансуванні розширення виробництва.

Особливості кредитування сільського господарства:

- залежність від природно-кліматичних умов, що підвищує ризики для кредиторів;
- сезонний характер погашення кредитів (після збору врожаю);
- використання майбутнього врожаю як застави;
- можливість державної підтримки (пільгові кредити, компенсація відсоткових ставок);
- потреба у страхуванні врожаю як умові отримання кредиту.

Таким чином, кредитування є важливим фінансовим інструментом, який забезпечує безперервність виробничого процесу, сприяє розвитку сільськогосподарських підприємств та підвищенню ефективності їх діяльності.

Підприємство “Зелена Долина України” має потребу в кредиті у розмірі 2751312, кредит взяли на 12 місяців під 30% плата по проценту за кредит 825393,6.

Таблиця 2.14 – Розрахунок нарахування відсотків

Показники	Сума, грн.
Потреба в кредиті – всього	2751312
в. т.ч. насіння та посівний матеріал	447640
ПММ	761670
Добрива та засоби захисту рослин	1542002
Період кредитування, місяців	12
Процентна ставка короткострокового кредиту, %	30
Плата по проценту за кредит, грн.	825393,6

За розрахунками видно, що потреба в кредиті становить 2751312 грн, а плата по проценту за кредит – 825393,6 грн.

Чистий прибуток має велике значення для підприємства, оскільки він є основним джерелом розвитку господарства. За рахунок прибутку здійснюється

розширення виробництва, оновлення техніки, впровадження нових технологій, а також формується фінансова стійкість підприємства. Крім того, він є показником ефективності господарської діяльності.

Рентабельність — це відносний економічний показник, який характеризує рівень прибутковості підприємства та ефективність використання ресурсів. Вона показує, скільки прибутку отримує підприємство з кожної гривні витрат або вкладених ресурсів.

Чистий прибуток і рентабельність є ключовими показниками, що відображають ефективність діяльності підприємства та його здатність до подальшого розвитку.

Таблиця 2.15 – Фінансові результати діяльності

Показники	Сума, грн.
Виручка відреалізації продукції	4996812
Матеріальні затрати	3576606,95
Відсотки за кредит	825393,6
Валовий прибуток	1420205,05
Податок на прибуток 18%	255636,909
Чистий прибуток	1164568,14
Рівень рентабельність, %	33

Згідно даного бізнес-плану, валовий прибуток підприємства становить 1420205,05 грн, чистий прибуток – 1164568,14 грн, рівень рентабельності складає 33%, що є досить високим показником ефективності діяльності підприємства.

2.8. Ризик і шляхи його зниження

Ризик — це ймовірність виникнення несприятливих обставин, які можуть призвести до фінансових втрат, зниження прибутку або повної зупинки діяльності підприємства. У сільському господарстві ризики мають особливо велике значення, оскільки ця галузь значною мірою залежить від природних умов, сезонності виробництва, ринкової кон'юнктури та державного регулювання.

Сільське господарство є однією з найбільш ризикованих сфер економіки, оскільки виробничий процес часто неможливо повністю контролювати. Наприклад, погодні умови, посуха, заморозки, град, повені або тривалі дощі можуть значно знизити врожайність культур і погіршити якість продукції. Такі фактори прямо впливають на доходи підприємства та його фінансову стійкість.

Основними видами ризиків у сільському господарстві є виробничі, фінансові, ринкові, природно-кліматичні та організаційні ризики.

Виробничі ризики пов'язані з порушенням технологічного процесу, несправністю техніки, нестачею сировини, добрив, пального або трудових ресурсів. Наприклад, поломка сільськогосподарської техніки під час посівної або збиральної кампанії може призвести до значних втрат часу та врожаю.

Фінансові ризики виникають через нестачу обігових коштів, зростання цін на ресурси, підвищення відсоткових ставок за кредитами або інфляційні процеси. Особливо важливим є ризик неплатоспроможності підприємства, коли господарство не може своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання.

Ринкові ризики пов'язані зі зміною попиту та пропозиції, коливанням цін на сільськогосподарську продукцію, конкуренцією та зміною умов реалізації продукції. Наприклад, різке зниження закупівельних цін на зерно може суттєво зменшити прибуток підприємства.

Природно-кліматичні ризики є найбільш характерними для аграрної сфери. До них належать несприятливі погодні умови, хвороби рослин, шкідники, епізоотії серед тварин. Такі ризики часто неможливо повністю передбачити, але можна частково мінімізувати.

Організаційні ризики пов'язані з помилками в управлінні, недостатньою кваліфікацією працівників, порушенням трудової дисципліни та недосконалістю системи планування.

Для зниження ризиків у сільському господарстві застосовують різні заходи. Одним із найважливіших є страхування врожаю, техніки, майна та тварин. Страхування дозволяє частково компенсувати збитки у разі виник непередбачених ситуацій.

Важливим способом зниження ризиків є диверсифікація виробництва, тобто вирощування кількох видів культур або поєднання рослинництва і тваринництва. Це дозволяє зменшити залежність підприємства від одного виду продукції.

Суттєве значення має впровадження сучасних технологій, які підвищують продуктивність праці, зменшують витрати та дозволяють ефективніше використовувати ресурси. Використання якісного насіння, сучасної техніки, систем зрошення та захисту рослин сприяє підвищенню стабільності виробництва.

Ризики є невід'ємною частиною діяльності сільськогосподарських підприємств. Їх своєчасне виявлення, правильна оцінка та застосування ефективних методів зниження дозволяють забезпечити стабільну роботу підприємства, підвищити прибутковість та конкурентоспроможність господарства.

3 ОХОРОНА ПРАЦІ

3.1. Загальні положення

Охорона праці— це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності.

Безпека праці— умови праці на об'єктах матеріального виробництва, зокрема промисловості, транспорту тощо, що виключають вплив небезпечних і шкідливих факторів на працюючих. Безпека праці підтримується шляхом виконання комплексу заходів щодо запобігання травматизму, захворювань і аварій.

Система управління охороною праці підприємства є складовою, невід'ємною частиною загальної системи управління виробництвом. Її впровадження і функціонування реалізується шляхом визначення посадових обов'язків суб'єктів управління в господарстві стосовно завдань з охорони праці та сумлінного їх виконання. Вона побудована на основі Закону України «Про охорону праці», Наказу Мінсоцполітики від 29.08.2018 № 1240. «Про затвердження Правил охорони праці у сільськогосподарському виробництві», вимог ДСТУ OHSAS 18001:2010 «Системи управління гігієною та безпекою праці. Вимоги» (далі - ДСТУ OHSAS 18001:2010).

Вимоги безпеки до виробничого обладнання та організації робочих місць визначено Правилами охорони праці у сільськогосподарському виробництві, затвердженими наказом Міністерства соціальної політики України від 29.08.2018 № 1240(далі - Правила).

Обладнання, що надається працівникам та ними використовується за призначенням, має бути технічно справним і відповідати:

- вимогам технічних регламентів, якщо обладнання виготовлене після дати обов'язкового застосування відповідних технічних регламентів, що поширюються на це обладнання;

- загальним вимогам безпеки до обладнання, що зазначені у нормативно-правових актах з охорони і гігієни праці та відповідних нормативних документах на його виготовлення, якщо обладнання виготовлене до дати обов'язкового застосування відповідних технічних регламентів, що поширюються на це обладнання.

Обладнання, під час експлуатації якого можливе виділення шкідливих речовин у повітря робочої зони, має бути обладнане місцевою вентиляцією. Пуск місцевої вентиляції має бути заблокований із пуском технологічного обладнання.

Рівень шуму виробничого обладнання не має перевищувати встановлених норм. У разі перевищення допустимих норм шуму робочої зони працівники мають бути забезпечені засобами індивідуального захисту органів слуху.

Струмопідвідні проводи до електрифікованих машин і установок у виробничих приміщеннях мають бути ізольовані і захищені від механічного пошкодження.

Трубопроводи, запірна арматура, насоси і вмістища, розміщені у теплицях, які використовують під час застосування гербіцидів та агрохімікатів, мають бути герметично закритими. Гальма засобів малої механізації (підвісних транспортних ліній, стрічкових транспортерів, електричних талів, візків, що переміщуються надгрунтовими регістрами тощо), які застосовують під час збирання урожаю і транспортування його у складські приміщення, мають бути справними та заблокованими з пусковими пристроями. Вимоги безпеки під час експлуатації сільськогосподарської техніки.

Експлуатація сільськогосподарських машин (сільськогосподарських тракторів, їх причепів і змінних причіпних машин, систем складових частин та окремих технічних вузлів) має здійснюватися з урахуванням вимог експлуатаційної документації.

Вузли та елементи сільськогосподарських машин, що рухаються, обертаються та можуть становити небезпеку, мають бути огорожені захисними кожухами, які забезпечують безпеку працівників.

Перед виконанням робіт треба переконатися, що дроти повітряних ліній електропередач не буде зачіпати техніка, проїжджаючи під ними. Під час проїзду сільськогосподарської техніки потрібно дотримуватися безпечної дистанції.

Не дозволяється:

- експлуатація несправних машини та обладнання;
- експлуатація сільськогосподарських тракторів без електростартерного запуску двигуна та з відсутньою або несправною системою блокування запуску двигуна за ввімкнутої передачі.

3.2 Безпека польових робіт під час воєнного стану

З метою створення безпечних і безаварійних умов праці у суб'єктів господарювання сільського господарства та мінімізації ризиків виникнення нещасних випадків на виробництві під час проведення польових робіт в умовах воєнних (бойових) дій в Україні, Держпраці пропонує роботодавцям вжити такі заходи:

1. Заборонити проведення сільськогосподарських польових робіт у регіонах, що розташовані безпосередньо у зонах ведення бойових дій та на незначній відстані від них.

2. Перед проведенням польових робіт роботодавцям, спільно з представниками відповідних структурних підрозділів МВС та ДСНС, організувати перевірку сільськогосподарських угідь та прилеглих ділянок на предмет наявності снарядів, вибухових пристроїв та інших предметів і матеріалів, що створюють або можуть створити загрозу працівникам сільського господарства (особливо у зонах прилеглих до ведення бойових дій).

3. Перед проведенням польових робіт організувати позапланові інструктажі з питань охорони праці працівників щодо дій посадових осіб та виробничого персоналу суб'єктів господарювання у разі початку бойових дій (артилерійські обстріли, бомбардування тощо).

4. Розробити плани евакуації персоналу перед початком та під час проведення бойових дій та плани ліквідації аварійних ситуацій з мінімальним рівнем загрози життю та здоров'ю працюючих.

5. Забезпечити належний моніторинг за технічним станом сільськогосподарських машин, які планується використовувати під час польових робіт, у тому числі:

- заборонити використання несправної техніки, у тому числі з відсутністю електростартерного запуску двигуна;
- з метою забезпечення безаварійної роботи машин, механізмів, устаткування та попередження випадків виробничого травматизму роботодавцям необхідно організувати ефективну роботу служб технічного контролю, обслуговування та ремонту техніки.

6. Організувати проведення польових робіт в умовах достатньої видимості, виключно у денний час.

7. Доставку, транспортування та ручне перенесення обладнання, устаткування, добрив та інших матеріалів до місця безпосереднього виконання робіт, потрібно здійснювати у відповідності до розроблених безпечних маршрутів, з якими ознайомлені усі працівники, які будуть виконувати зазначені роботи.

8. Вжити заходів щодо створення належних і безпечних умов праці, особливо в місцях концентрації працівників і устаткування, розташованих на значній відстані від населених пунктів, шляхом забезпечення у разі потреби надання працівникам невідкладної медичної допомоги в польових умовах та створення пунктів обігріву (за необхідності).

9. Для організації оперативної комунікації між працівниками у полі та негайного інформування їх у разі створення небезпечної для їх життя та здоров'я ситуації, забезпечити машиністів тракторних бригад засобами зв'язку.

10. Забезпечити працівників, задіяних у виконанні весняно-польових робіт відповідним спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального та колективного захисту.

11. З метою мінімізації часу перебування працівників на відкритому просторі, особливо в зонах прилеглих до ведення бойових дій, заборонити виконання складних та/або довготривалих ремонтних робіт машин, механізмів, обладнання в польових умовах.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Загальна площа становить 248 га: пшениця озима – 62 га, ячмінь – 62 га, гречка – 62 га, соняшник – 62 га. Всього затрати праці становлять – 3366,60 люд/год. Валовий збір разом становить 6386 ц, з них: озима пшениця – 2480 ц, ячмінь – 1860 ц, гречка – 1116 ц, соняшник – 930 ц.

Витрати по кожній культурі складають: на насіння – 447640 грн, мінеральні добрива – 964720 грн, органічні добрива – 496000 грн, паливо-мастильні матеріали – 761670 грн, засоби захисту – 81282 грн. Разом всі витрати становлять 2751312 грн.

Орендна плата за 1 га становить 27000 грн, а всього за площу 200 га, яка орендована – 270000 грн. Витрати підприємства становлять: 3576606,95 грн.

Прорахувавши обсяг продукції за вересень, жовтень, листопад визначили, що у вересні обсяг становить 1832,29 ц, у жовтні – 2317,32 ц, у листопаді – 1887,47 ц. Вартість продукції всього 4996812 грн, з них: озима пшениця – 1753050 грн, ячмінь – 945670 грн, гречка – 1001300 грн, соняшник – 1296792 грн.

За розрахунками видно, що потреба в кредиті становить 2751312 грн, а плата по проценту за кредит – 825393,6 грн.

Згідно даного бізнес-плану, валовий прибуток підприємства становить 1420205,05 грн, чистий прибуток – 1164568,14 грн, рівень рентабельності складає 33%, що є досить високим показником ефективності діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

[1]. Навчальний посібник Основи галузевої економіки та підприємництва.

<https://sites.google.com/kramatypu14.ukr.education/galuz/%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0-9-%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0/9-1-%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD-%D1%81%D1%83%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C-%D1%96-%D1%84%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97?authuser=0>

[2].

https://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=%D0%A1%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5_%D0%B3%D0%BE%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE&stable=1

[3].

https://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=%D0%A1%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5_%D0%B3%D0%BE%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8&stable=1

[4]. Сталий розвиток: <https://sd4ua.org/golovni-temi-stalogo-rozvitku/silskogospodarstvo/>

[5]. Agricultural production in Ukraine 2025: season results and comparison with the EU”, опублікований 29 грудня 2025 року

<https://www.rada.gov.ua/en/news/News/269528.html%E2%81%A0>.

[6]. <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/4084492-virobnictvo-silgospprodukcii-v-ukraini-torik-skorotilos-na-68-derzstat.html%E2%81%A0>

[7]. <https://www.reuters.com/business/surging-fuel-fertiliser-prices-do-not-threaten-ukraines-spring-crop-sowing-2026-03-27>

[8]. Конституція України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80%E2%81%A0>

[9]. Закон України „Про фермерське господарство” від 19.06.2003 № 973-IV – регулює створення та діяльність фермерських господарств:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80%E2%81%A0>

[10]. Земельний кодекс України – норми щодо оренди, користування та передачі земель сільськогосподарського призначення (зокрема ст. 93–96):

<https://zakon.rada.gov.ua/go/2768-14/ed20200607/parast191?lang=uk%E2%81%A0>

[11]. Закон України „Про сільськогосподарську кооперацію” від 21.07.2020 № 819-IX – сучасний закон про діяльність аграрних кооперативів:

<https://zakon.rada.gov.ua/go/819-20%E2%81%A0>

[12]. Закон України „Про засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку” від 24.06.2004 № 1877-IV – визначає державну аграрну політику:

https://protocol.ua/ua/pro_derjavnu_pidtrimku_silskogo_gospodarstva_ukraini/%E2%81%A0.

[13]. Закон України „Про охорону навколишнього природного середовища” від 25.06.1991 № 1264-XII – основний закон про екологічну безпеку:

<https://zakon.rada.gov.ua/go/1264-12%E2%81%A0>